

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شورای سیاستگذاری حوزه علمیه قم
مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خواهران
معاونت پژوهش

عنوان :

روش‌های پاسخ به شباهات در قرآن و روایات

استاد راهنما :
آقای دکتر سید علی حسینی زاده

استاد مشاور :
حجت الاسلام والمسلمین دکتر علی قانعی اردکانی

نگارنده :
فرشته محمدی احمدآبادی

سال تدوین ۱۳۹۳

تقدیم به:

خاتم پیغمبران حضرت محمد مصطفی (صلی الله علیه و آله و سلم) و اسوه حسنیه‌ای که سراسر زندگی پر نورش برای اهل جهان سرمشق و نمونه است، نازنینی که درست زیستن در دنیا را برای آبادانی آخرت ترسیم کرد تا پیروی از شریعتش مرهمی باشد بر هراس تنها بی‌های پس از دنیا.

تقدیر و تشکر

بر خود لازم می‌دانم از پدر و مادرم این دو فرشته الهی که زحمات زیادی در تربیت دینی ام کشیده‌اند و مرا با قرآن و اهل بیت (علیه السلام) آشنا کرده‌اند و نیز همسر فدایکارم که همواره با از خودگذشتگی یار و مددکارم بوده است تشکر و قدردانی نمایم و از زحمات شورای عالی مدیریت حوزه‌ی علمیه و همه اساتید خود تشکر و قدردانی می‌نمایم و از درگاه احديّت توفیقات روزافزون تمام کسانی را که مرا در این مجموعه یاری کرده‌اند، مسئلت می‌نمایم.

چکیده

از راههای مبارزه با بنیادهای اعتقادی و تعالیم عملی یک دین، ایجاد شبه در عقاید مردم و متزلزل ساختن آن عقاید می‌باشد. پاسداری و دفاع از عقاید دینی، نزد انبیا و ائمه (علیهم السلام) از ارزش بسیار والایی برخوردار است. تنها با ارائه‌ی پاسخ صحیح نمی‌توان پاسخ‌گویی موفق بود، بلکه باید با روش‌های مناسب، با این شبهات برخورد نمود تا بتوان تأثیرات آن را خنثی کرد.

با بررسی و توصیف شبهات مطرح شده در آیات قرآن و روایات معصومان (علیهم السلام) و تحلیل و تفسیر پاسخ‌های داده شده از سوی آن بزرگواران، می‌توان گفت که روش‌های مختلفه برای پاسخ‌گویی به شبهات اعتقادی وجود دارد که با توجه به شرایط مختلف و هر شبهه‌کننده متفاوت می‌باشد و نمی‌توان برای همه شبهه‌کنندگان از یک روش استفاده کرد. هر کدام از این روش‌ها اگر درست و مناسب با ویژگی‌های مخاطب به کار برده شود تأثیرگذار خواهد بود. گاه قرآن و معصومان (علیهم السلام) از روش‌های گفتاری در قالب‌های پرسش و پاسخ، مناظره و یا خطابه با شیوه‌های مختلفی که بیان شده، به شبهه‌کننده پاسخ داده‌اند و گاه با رفتارهای خاصی؛ چون نمایش دادن مطلبی، بی‌اعتنایی، به عجز درآوردن شبهه‌کننده، تبعید، مبالغه کردن با وی، جهاد کردن و... پاسخ گفته‌اند که این رفتارها مسلماً گفتار را هم به همراه داشته ولی جنبه‌ی رفتاری آن غالب بر جنبه‌ی گفتاریش می‌باشد.

در کنار به کارگیری این روش‌ها، اگر پاسخ‌دهی به شبهات به دور از یک سری آداب باشد این روش‌ها کارساز نخواهد بود، به همین علت مهمترین آدابی که باید در این زمینه مدّ نظر داشت تا این روش‌ها مؤثر باشد، نیز بررسی شده است.

کلید واژه‌های: روش، شیوه، شبه، پاسخ، قرآن، روایات.

- ٤٣- سجادی، سید جعفر، *فرهنگ معارف اسلامی*، جلد ۲، چاپ چهارم، تهران: کومش، ۱۳۷۹.
- ٤٤- سعیدی مهر، محمد، *آموزش کلام اسلامی*، جلد ۱، چاپ هشتم، قم: کتاب طه، ۱۳۹۰.
- ٤٥- سیوطی، جلال الدین، *الاتقان فی علوم القرآن*، ترجمه مهدی حائری قزوینی، جلد ۱ و ۲، تهران: امیر کبیر، چاپ اول، ۱۳۶۳.
- ٤٦- ———، *الدر المنشور فی تفسیر المأثور*، جلد ۱، قم: کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی، ۱۴۰۴.
- ٤٧- شبر، سید عبد الله، *تفسیر القرآن الکریم*، بیروت: دار البلاغة للطباعة و النشر، ۱۴۱۲.
- ٤٨- شریعتی سبزواری، محمد باقر، *اصول و مبادی سخنوری*، چاپ دوم، قم: بوستان کتاب، ۱۳۷۶.
- ٤٩- طباطبایی، محمد حسین، *المیزان فی تفسیر القرآن*، قم: جامعه مدرسین حوزه علمیه، ۱۴۱۷ ق.
- ٥٠- ———، *سنن النبی*، ترجمه حسین استاد ولی، چاپ پنجم، تهران: پیام آزادی، ۱۳۸۳.
- ٥١- طبرسی، احمد بن علی، *الإحتجاج علی أهل اللجاج*، جلد ۱ و ۲، چاپ اول، مشهد: مرتضی، ۱۴۰۳ ق.
- ٥٢- ———، علی بن حسن، *مشکاة الأنوار فی غرر الأخبار*، چاپ دوم، نجف: المکتبة الحیدریه، ۱۳۸۵ ق.
- ٥٣- ———، فضل بن حسن، *مجمع البيان فی تفسیر القرآن*، ج ۵ و ۷ و ۸، تهران: ناصر خسرو، ۱۳۷۲.
- ٥٤- طبری، ابو جعفر محمد بن جریر، *جامع البيان*، جلد ۱۶، بیروت: دارالمعرفه، ۱۴۲۰ ق.
- ٥٥- طریحی، فخر الدین بن محمد، *مجمع البحرين*، تصحیح احمد حسینی اشکوری، چاپ سوم، تهران: مرتضوی ، ۱۳۷۵.
- ٥٦- طوسی، محمد بن حسن، *التیبیان فی تفسیر القرآن*، جلد ۲ و ۷، تحقیق احمد قصیر عاملی، بیروت: دار احیاء التراث العربی، [لی تا].
- ٥٧- ———، محمد بن محمد (خواجه نصیر الدین)، *اساس الاقتباس*، تصحیح مدرس رضوی، تهران: انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۶۷.

- ۵۸- عباسی مقدم، مصطفی، *اسوه های قرآنی و شیوه های تبلیغی آنان*، چاپ اول، قم: مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه، ۱۳۷۹.
- ۵۹- عباسی ولدی، محمد حسین، *روش شناسی پاسخگویی به پرسش های اعتقادی در فرهنگ قرآن و اهل بیت علیهم السلام*، چاپ چهارم، قم: انتشارات جامعه الزهراء علیها السلام، ۱۳۹۳.
- ۶۰- عروسی حویزی، عبد علی بن جمعه، *تفسیر نور التقلین*، جلد ۱ و ۲، چاپ چهارم، قم: اسماعیلیان، ۱۴۱۵ ق.
- ۶۱- عمید، حسن، *فرهنگ لغت عمید*، چاپ هشتم، تهران: امیر کبیر، ۱۳۸۲.
- ۶۲- عیاشی، محمد بن مسعود، *تفسیر العیاشی*، جلد ۱، چاپ اول، تهران: المطبعة العلمية، ۱۳۸۰ ق.
- ۶۳- فخر الدین رازی، ابو عبد الله محمد بن عمر، *مفایع الغیب*، ج ۷ و ۸، چاپ سوم، بیروت: دار احیاء التراث العربي، ۱۴۲۰ ق.
- ۶۴- فراهیدی، خلیل بن احمد، *کتاب العین*، چاپ دوم، قم: هجرت، ۱۴۰۹ ق.
- ۶۵- فیض الاسلام اصفهانی، علی نقی، ترجمه و شرح نهج البلاغه، ج ۳، چاپ پنجم، تهران: مؤسسه چاپ و نشر تألیفات فیض الاسلام، ۱۳۷۹.
- ۶۶- فیض کاشانی، محسن، *تفسیر الصافی*، جلد ۳، چاپ دوم، تهران: مکتبه الصدر، ۱۴۱۵ ق.
- ۶۷- قرائتی، محسن، *تفسیر نور*، جلد ۱۰، تهران: مرکز فرهنگی درسهايی از قرآن، ۱۳۸۳.
- ۶۸- قرشی، سید علی اکبر، *قاموس قرآن*، چاپ ششم، تهران: دارالکتب الاسلامیة، ۱۴۱۲ ق.
- ۶۹- —————، *تفسیر احسان الحدیث*، جلد ۲، تهران: بنیاد بعثت، ۱۳۷۷.
- ۷۰- قمی، عباس، *نفس المهموم*، ترجمه میرزا ابوالحسن شعرانی، چاپ سوم، قم: هجرت، ۱۳۸۶.
- ۷۱- —————، *منتهی الآمال*، جلد ۱، تهران: اسلامیه، ۱۳۳۸.
- ۷۲- قمی، علی بن ابراهیم، *تفسیر القمی*، تصحیح طیب موسوی جزایری، جلد ۱ و ۲، چاپ سوم، قم: دارالکتاب، ۱۴۰۴ ق.
- ۷۳- قمی مشهدی، محمد بن محمد رضا، *تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب*، جلد ۹ و ۱۴، چاپ اول، تهران: وزارت ارشاد اسلامی، ۱۳۶۸.

- ٧٤- قوامی شیرازی (ملاصدرا)، صدرالدین محمد بن ابراهیم، منطق نوین (ترجمه و شرح اللمعات المشرقیه فی الفنون المنطقیه)، ترجمه و شرح عبدالمحسن مشکوہ الدینی، تهران: آگاه، ۱۳۶۰.
- ٧٥- کلینی، محمد بن یعقوب بن اسحاق، *الكافی* (ط - الإسلامية)، جلد ۲ و ۱، چاپ چهارم، تهران: دار الكتب الإسلامية، ۱۴۰۷ ق.
- ٧٦- ————— ، *أصول الكافی*، ترجمه سید جواد مصطفوی، جلد ۱، چاپ اول، تهران: إسلامیه ، ۱۳۶۹.
- ٧٧- ————— ، *فروع الكافی*، جلد ۵ و ۱۱، تهران: دارالكتب الاسلامیه، ۱۳۶۷.
- ٧٨- ————— ، *الروضۃ من الكافی*، ترجمه هاشم رسولی محلاتی، ج ۱ و ۲، چاپ اول، قم: دار الحديث، ۱۳۷۶.
- ٧٩- لیشی واسطی، علی بن محمد، *عيون الحكم و المواقع*، چاپ اول، قم: دارالحديث، ۱۳۷۶.
- ٨٠- مجلسی، محمد باقر، *بحار الانوار* (ط - بیروت)، جلد ۳، ۷، ۱۲، ۴۴، ۱۰، ۵۰ ، چاپ دوم، بیروت: دار إحياء التراث العربي، ۱۴۰۳ ق.
- ٨١- ————— ، *احتجاجات* (ترجمه ج ۹ بحار الانوار)، ترجمه موسی خسروی، چاپ اول، تهران: إسلامیه، ۱۳۷۹.
- ٨٢- مجلسی، محمد تقی، *روضۃ المتقین فی شرح من لا يحضره الفقيه* (ط - القديمة)، جلد ۱۲، چاپ دوم، قم: مؤسسه فرهنگی اسلامی کوشانبور، ۱۴۰۶ ق.
- ٨٣- محلثی، جواد، *روش ها (روش خطابه و سخنوری)*، چاپ سیزدهم، قم: معروف، ۱۳۸۶.
- ٨٤- محمدی، محمد علی، *شیوه پاسخ به پرسش های دینی*، قم: مرکز مدیریت حوزه های علمیه، ۱۳۹۱.
- ٨٥- مشکینی، میرزا علی، *اصطلاحات الأصول و معظم أبحاثها*، چاپ ششم، قم: الهادی، ۱۴۱۶.
- ٨٦- مصباح یزدی، محمد تقی، *آموزش عقاید*(دوره کامل سه جلدی)، چاپ شانزدهم، تهران: امیر کبیر، ۱۳۷۷.
- ٨٧- مصطفوی، حسن، *التحقيق فی کلمات القرآن القرآن الكريم*، چاپ اول، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۶۸.

- . ۸۸- مطهری، مرتضی، ده گفتار، چاپ بیستم، تهران: صدرا، ۱۳۸۳.
- . ۸۹- مظفر، محمد رضا، المتنق، چاپ هشتم، قم: فیروزآبادی، ۱۴۰۸ ق.
- . ۹۰- معین، محمد، فرهنگ فارسی، چاپ چهارم، تهران: امیر کبیر، ۱۳۶۰.
- . ۹۱- مفید، محمد بن محمد، الارشاد فی معرفة حجج الله علی العباد، تحقيق مؤسسه آل البيت علیهم السلام، جلد ۲ و ۱، چاپ اول، قم: کنگره شیخ مفید، ۱۴۱۳ ق.
- . ۹۲- مکارم شیرازی، ناصر، پنجاه درس اصول عقاید برای جوانان، چاپ بیست و هشتم، قم: نسل جوان، ۱۳۹۳.
- . ۹۳- —————، و دیگران، تفسیر نمونه، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۴.
- . ۹۴- ملانوری، حسین، روش سخنرانی دینی، چاپ سوم، قم: مرکز مدیریت حوزه های علمیه، ۱۳۹۰.
- . ۹۵- منسوب به جعفر بن محمد (علیه السلام) - امام ششم- مصباح الشریعة، چاپ اول، بیروت: اعلمی، ۱۴۰۰ ق.
- . ۹۶- منصوری، خلیل، شیوه مناظرات انبیا و امام صادق علیه السلام، تهران: امیر کبیر، ۱۳۹۰.
- . ۹۷- موسوی خمینی، روح الله، صحیفه نور (مجموعه رهنماهای امام خمینی)، جلد ۷، چاپ اول، تهران: وزارت ارشاد اسلامی ، ۱۳۶۹.
- . ۹۸- موسوی خویی، ابوالقاسم، البيان فی تفسیر القرآن، چاپ چهارم، کویت: دارالتوحید، ۱۹۷۹ م.
- . ۹۹- موسوی همدانی، سید محمد باقر، ترجمه تفسیر المیزان، جلد ۱۶، قم: جامعه مدرسین حوزه علمیه، ۱۳۷۴.
- . ۱۰۰- مهیار، رضا، فرهنگ أبجدی عربی به فارسی، چاپ دوم، تهران: اسلامی، ۱۳۷۵.
- . ۱۰۱- نجفی، محمد حسن، جواهر الكلام فی شرح شرایع الاسلام، جلد ۲۱، چاپ هفتم، بیروت: دار احیاء التراث العربي، ۱۹۸۱.
- . ۱۰۲- نراقی، ملا احمد، معراج السعاده، چاپ هشتم، قم: هجرت، ۱۳۸۱.
- . ۱۰۳- واحدی، علی بن احمد، اسباب نزول القرآن، جلد ۱، بیروت: دارالکتب العلمیه، ۱۴۱۱.
- . ۱۰۴- هاشمی، سید احمد، جواهر البلاغه، قم: مصطفوی، ۱۳۶۷.

